

JIŘÍLANGER – JIŘÍORTEN

**MODLITBY
ČESKO-
ŽIDOVSKÉ**

Sestavil a doprovodil Martin C. Putna

BIBLION 2022

OBSAH

ŠABAT: ČLOVĚK PŘED BOHEM	11
ROŠ HAŠANA: STVOŘENÍ A LIDSKÁ VINA	25
JOM KIPUR: LIDSKÁ VINA A BOŽÍ VINA	39
SUKOT: VDĚČNOST ZA POZEMSKÉ DARY A KAPKA KAZATELOVY SKEPSE	71
SIMCHAT TORA: SVATÁ UČENOST	83
CHANUKA: ZEMĚ ZASLÍBENÁ, STARONOVÁ	97
PURIM: SVATÝ SMÍCH	115
PESACH: LÁSKA HOSPODINOVA A LÁSKA VŮBEC	129
ŠAVUOT: DAR TÓRY IZRAELI A POVOLÁNÍ NÁRODŮ	155
TIŠ'A BE-AV: TRUCHLENÍ A NADĚJE	167
KADIŠ: ČLOVĚK PŘED VĚČNOSTÍ	183
PŘÍLOHA: JAK ŽIDÉ PŘIŠLI DO ČECH	199
MARTIN C. PUTNA: ČESKOŽIDOVŠTÍ BÁSNÍCI, SVÁTKY JUDAISMU A ČTENÁŘ BEZ OHLEDU NA KONFESI	213
EDIČNÍ POZNÁMKY	299

א ב

**ŠABAT – DEN ODPOČINKU:
ČLOVĚK PŘED BOHEM**

Šabat, v jidiš a v české literatuře častěji „šábes“, je TÍM svátkem judaismu – svátkem nejstarším: Vždyť ho slaví sedmého dne stvoření sám Hospodin! Slovo „šabat“ je odvozeno od kořene Š-B-T, tedy „odpočinout“. Co učinil Bůh sedmého dne stvoření, to má činiti člověk každého sedmého dne.

Tak to praví třetí přikázání Desatera (dle katolického počítání čtvrté) v překladu Karola Sidona:¹

„Pamatuj na den odpočinku, abys jej posvěcoval! Šest dní pracuj a konej všechnu svou práci. Sedmý je však dnem odpočinku Hospodina, tvého Boha, a tak nekonej žádnou práci ty, tvůj syn, tvá dcera ani tvá služka, tvůj dobytek a přistěhovalec ve tvých branách. Protože šest dní dělal Hospodin nebesa, zemi, moře a všechno v nich, a sedmého dne odpočinul, požehnal Hospodin dni odpočinku a posvětil ho.“ (Exodus 20:8–11)

Talmudská tradice rozpracovala toto přikázání do množství detailních předpisů, co se smí a co nesmí. Když sestavitel této knihy jednou přijel do Jeruzaléma, byl právě páteční večer a on volal své ortodoxní

1 Citace z Tóry pochází z *Pěti knih Mojžíšových / Chamiša chumšej Tora*. Přel. K. Sidon. Sefer, Praha 2012.

ubytovatelece – ona nesměla vzít telefonní hovor, ale směla mu přijít otevřít dům. Hned, ač ho viděla poprvé, ho pozvala k rodinné šabatové večeři. Avšak pod i nad všemi předpisy stále zůstává to základní: Na šabat má člověk odpočívat ne proto, že je to nařízeno – nýbrž proto, aby nerušeně pobýval před tváří Boží.

Proto Langerovy překlady básní dvou renesančních hebrejských autorů:² Kabalista Eleazar Aškari ve svatém galilejském městě Safedu vzývá Boha coby „přítele duše“. Hajim Kóhén, někde na cestě mezi Mezopotámií a Itálií, chválí v ranní písni Boha coby ochránce i soudce lidské duše.

Proto Ortenovy básně, vystavující modlitebníka „nahého“ před Boží tváří.

Proto v prvním minjanu čili modlitební desítce píseň chasidského rebe z Berdičeva o všudypřítomnosti Boží, známá jako *Dudele*, zpívaná v některých komunitách na šabat a citovaná v chasidské epizodě Hostovského románu *Dům bez pána*. Klíčové dvojverší o oné všudypřítomnosti zaznívá dvakrát – nejprve hebrejsky, pak česky. I ve druhém minjanu zaznívá úryvek z jedné z šabatových písní („zemiroť“), tentokrát v rámci Olbrachtova líčení šabatové pobožnosti na Podkarpatské Rusi.

2 U básní jsou ponechány Langerovy přepisy jmen autorů, lišící se od dnešního úzu.

Příteli duše, Otče milosrdný!
 Nádheře tvojí spěchám se poklonit.
 Sluhovi přátelství kapku přej medu svého,
 v pokorné sladkosti on s tebou touží žít.

Jak duši bolí to, že dychtí po tobě!
 Paprsek světla bude jí zadosti.
 Krásný a Vznešený, uzdrav ji prosím tě,
 posilou zaplesá ve věčné radosti.

V lesku vítězném prahne už syn milovaný,
 nádheru shlédnout tvou slitu.
 Srdce dám výměnou, ó Sílo má,
 jen nenech mi ji skrytu!

Odhal se, stan lásky zbuduj nade mnou,
 můj příteli, je čas!
 Slávou svou zemi rozžehni
 na věčné dny – tak omilostni nás!

(překlad básně Eleazara ben Azikriho)

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Dbejte lidé o svých duší očistu,
křišťálů, rubínů, ametystů,
nebeských lilií bělostných listů,
sedmkrát jasnějších než svět je zrána!

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Duše Božího trůnu zlatá cihla,
pozemskou tmou se jenom mihla,
aby zášť pekel ji nepostihla,
aby se zaskvěla zas jednou zrána.

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Noc co noc k andělskému kůru
vrací se dušička vzhůru,
a proto vzhůru, spáči, vzhůru,
skládat úcty tvůrci večera i rána!

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Shledá-li ji znesvěcenou
a neřestmi pokálenou
– otrokyní je prodajnou
každého rána, každého rána.

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Shledá-li ji očištěnou
a svatostmi opatřenou
– nevěstou je ověnčenou
každého rána, každého rána.

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Věřitel nezištný, všemohoucí,
tu vzácnou zástavu po každé vrací
jinochu statnému i vetchému starci,
aby bez pokání nezemřeli zrána.

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

Živte ji v sobě, nebohou,
čistoučkou, věrnou, předrahou!
A kdož si jí neváží – jak mohou
ožítí slavného rána?!

Srdce mé velebí Pána • když hvězdičky si zpívají
zrána.

(překlad básně Hajima Kóhéné)

JO

Slovo

Slovo tak rezavé jako je rezeda,
tak zimomřivé jako je zinek,
tak plné koláčů jak koleda,
tak milující jako od maminek,

takové slovo pošli mi, ó Pane!
Mám velkou chuť být smělý jako smích
a lodičky mých snů, uboze ztroskotané,
na nekonečné vodě sní si o březích.

7. 11. 1939

První modlitba

...běda, tvá ústa zebou...

J. W. Goethe

Před žádnou smrtí neochráněn
klesám na zemi modliteb
a stokrát dále, než jsem raněn,
stíhám svůj unavený tep,

až do čistoty, která tekla
kamennou studnou za krví,
až do čistoty svého pekla,
jež lásku ke žním pomrví,

až do nížiny nenávisti,
kde nářek písně přehluší
a musíš nenasytně jísti
otázky, tvrdé pro duši,

až domů, tam, kde spaluje se
má sirá skrýš, až do Boha,
jenž odvráceně klenbu nese
jak na jezeře obloha.

22. 11. 1940

Modlitba v pláči

Spasiteli krve naší,
dej mi moudrost večerů,
dej mi vidět, co se vznáší
nad žal, z nějž se proberu,

dej mi tuto nahou zemi
uchopiti do dlaní,
její bolest mezi všemi
ať mne má, ať ve mně zní,

dej mi, dej mi milovati
vše, co netrvá a mře,
dej mi, dej mi vyzpívati
radost větru na hoře,

spasiteli, který ze mne
vstáváš, rozrůstáš se výš,
ať ten vítr věci jemné
zwichří, až je rozžhavíš!

PRVNÍ MINJAN

Pane domu, Pane světa,
Pane domu, Pane světa,
aj, chce se mi ti říkat „ty“:
ty, ty, ty, ty...
Aje emcoechó,
veaje loj emcoechó?
Kde tě mohu najít,
a kde tě najít nemohu?
Ty, ty, ty, ty...
Kudy chodím – ty
a kde stojím – ty,
jenom ty, jenom ty,
pořád ty, a zase ty,
ty, ty, ty, ty!
Je mi dobře – jsi to ty,
od zlého mě chraň – ach ty!
Ty, ty, ty, ty...
Ty jsi východ, ty jsi západ,
ty jsi sever, ty jsi jih,
ty, ty, ty, ty!
Nebe ty a země ty,
nahore ty, dole ty,
ty, ty, ty, ty! Ty, ty, ty, ty,
ať jdu, kam jdu světem širým –
všude ty!

(Egon Hostovský: Dům bez pána)

DRUHÝ MINJAN

(...) a postavil se ve světnici k otevřenému oknu pod jasanovými větvemi, aby zpíval. Aby zpíval všemi zázrosobami hlasu a vši silou plic, aby zpíval jásavou píseň, nejkrásnější, nejslavnější a nejpyšnější, kterou lid izraelský má:

*Počínám přesladce zpívat
a po vlnách zpěvu letí má duše,
po Tobě toužíc, stejně jako celá má bytost.*

Tato píseň, jediná z modliteb lidu izraelského, jest psána aramejsky. Není překládána do hebrejštiny ani do jazyků pohanských a také modlitební knihy těch, kdož odešli příliš daleko na západ, takže k rozmluvě se svým Bohem potřebují již jazyků cizích, ji nechávají nepřeloženou. Tak rozkázal Bůh Hospodin. Kvůli andělům. Nechtěl, aby andělé, mluvící jen hebrejsky, rozuměli této písni, aby žárlili na člověka a záviděli mu jeho úzký vztah k Hospodinovi.

*Neb duše má nabude teprve pravého tvaru
v kadlubu dlaně Tvé
a pocítí všechna tajemství Tvoje.*

A zatímco u otevřeného okna stálo tělo Pinchesa Jakuboviče s tváří zrudlou a krčními svaly do přetržení napjatými, letěla píseň, a po jejích vlnách klouzala Pinchesova duše nad koruny jasanů a nad mraky a vzhůru k nebeské klenbě a zde v změti a návalu duší těch, kdož v tuto chvíli zpívali zároveň s ním, se drala lokty dopředu a bušila vši silou a zuřivostí obou pěstí na bránu, domáhajíc se vstupu přede všemi ostatními.

(Ivan Olbracht: Golet v údolí)